

Nemanja Mičić*
Filozofski fakultet
Univerzitet u Novom Sadu

UDK: 001.8
1
DOI: 10.19090/gff.2022.1.285-297
Originalni naučni rad

NACRT NARATIVNOG METODA**

Osnovna namera ovog rada je davanje nacrtu tzv. „narativnog metoda“, koji je zamišljen kao heurističko sredstvo pomoću kojeg je moguće iščitavati i analizirati svaki vid jezičko-pripovednog događanja. Rezultati implementiranja narativnog metoda na različite discipline i nauke su višestruki, iako je bazični ishod u krajnjem povezan sa ukazivanjem na korenitu narativnost jezičkih konfiguracija. S tim je u bliskoj vezi i uvid o čistom mnoštvu kontingentnih priča. U prvom delu teksta se ispituje legitimnost takvog metoda i pokazuju osnovne premise na osnovu kojih je moguće položiti račun o narativnom metodu. U drugom delu rada se iznose na videlo neki od primera koji mogu figurirati kao konstitutivni za profilisanje tako opisanog metoda.

Кljučне речи: naracija, narativ, metod, filozofija, jezik, mnoštvo, kontingencija, priče

UVODNA RAZMATRANJA: NARACIJA KAO LEGITIMAN METOD?

*Pevaj u meni, muzo, i kroz mene
pripovedaj priču
/ ἄνδρα μοι ἔννεπε, μοῦσα,
πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ /
(Homer, uvodni stihovi *Odiseje*¹)*

Prve asocijacije, kada se pomene *narativ*, obično idu u smeru studija književnog i istorijskog. Zapravo se nedvosmisleno pokazuje tendencija da se „narativnošću“ bavi veliki broj disciplina: od različitih konteksta i praksi umetnosti, istorije, filozofije, sociologije, etike, teologije, pedagogije, pravnih nauka, medicine, nauke, lingvistike. Uprkos recentnim otkrićima naratologije, sažetih

---

* E-mail adresa autora: nemanja.micic@ff.uns.ac.rs

** Rad je nastao kao rezultat istraživanja sprovedenih u sklopu doktorske disertacije. Autor je disertaciju pod naslovom *Narativni metod u savremenoj filozofiji jezika* odbranio 11.12.2019. godine, na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Novom Sadu.

¹ Prevod autora.

mahom u krilaticama da se narativi „nalaze *svuda*“, smatramo da je radikalnost onoga što sa sobom nose teorije iza pomenutih iskaza krajnje upitna. Stoga se najpre okrećemo savremenoj filozofiji jezika, ne bismo li na tom prostoru pronašli upečatljivije i konkretnije pokazatelje i smernice za nešto temeljitiji pristup ispitivanju narativa (priča). Pri tome, ovde nikako ne bi smelo da bude u prvom planu to da se pokaže kako neki od pređašnjih narativa nemaju značaj i svoje mesto; u krajnjem bi mogla da se pokaže njihova eventualna nedostatnost za naš projekat. Fokus bi prvenstveno morao ići u smeru da se ukaže na ograničeno polje njihovog delanja. Ukoliko uzmemo neki od nasumičnih primera – bilo da se radi o antici, srednjem veku, prosvetiteljstvu, strukturalističkoj naratologiji, ili pak klasičnoj fenomenologiji: ništa od unutar generisanih proizvoda se ne proglašava opsoletnim, već se najpre osporava pretenzija na sveobuhvatnost priča koje se smeštaju u koloseke tih oblasti, ukoliko te priče streme ka apsolutizaciji. Metod naracije zbog toga ne igra ulogu uobičajeno razumljenog metoda u filozofiji – on je više amalgam različitih strategija, koje jednako isplivavaju iz filozofskog razmatranja jezičkog, kao i književnog, matematičkog, ili umetničkog polja, ne gravitirajući usput isključivo samo ka jednoj temi:

Opasnost Metoda (ili fiksacije Metodom) dolazi odavde: istraživački rad mora zadovoljiti dva zahteva, prvi je zahtev za odgovornošću: rad mora uvećavati lucidnost, pokazati implikacije postupka, alibije jezika – ukratko, mora konstituisati *kritiku* (podsetimo se još jednom da *kritikovati* znači *dozvati krizu*); ovde je Metod neizbežan, nezamenljiv, ne zbog svojih „rezultata“, već upravo – ili suprotno – jer ostvaruje najviši stepen svesti jezika *koji sebe ne zaboravlja*; ali drugi zahtev je drugačijeg naloga: u pitanju je zahtev za pisanjem, za prostorom gde se želja raspršuje, gde Zakon prestaje; otuda je neophodno, *u pravom trenutku*, okrenuti se protiv Metoda, ili ga barem ne uvažavati kao utemeljujuću privilegiju, već kao jedan od glasova pluralnosti: kao *pogled*, ukratko, prizor smešten unutar teksta – teksta koji je, naposletku, jedini istinski rezultat svakog istraživanja (Barthes 1989b: 319).

Ovaj Bartov (Barthes) navod nam može poslužiti kao šlagvort i egzemplar toga na koje sve načine možemo govoriti o metodi, a samim tim i nagoveštaj zbog čega se odlučujemo da, kada govorimo o narativima u filozofiji, to pre svega činimo insistirajući i zahtevajući metodske svest. Naime, smatramo da jedino polažući račun o narativnom *metodu* možemo preduzeti odlučujuće korake u dopuštanju jeziku (dopuštanju koje će se svakako ispostaviti kao delo samog jezika), da izloži sebe u autentičnijem obliku, kao moguće čisto mnoštvo kontingentnih priča.

Ako govorimo konkretno o statusu i značaju jezika i, konsekvntno tome, narativa za naše istraživanje, tu nam kao početna tačka i orijentir služe prvenstveno

poststrukturalistički apeli i impulsi. Razgradnja značaja onoga što se podrazumeva i što se razumevalo pod subjektom čini se presudnim korakom za prepoznavanje jezika kao krajnje samodelatnog pripovedača. Naznake sumnja da je subjekt suvereni nosilac jezika, u njegovom autentičnijem obliku, mogu se iščitati kod Malarme (Stéphane Mallarmé), Valerija (Paul Valéry), Prusta (Marcel Proust), Barta,² jednako kao i kod Ničea (Friedrich Nietzsche), Džojisa (James Joyce), de Sosira (Ferdinand de Saussure), Jakobsona (Roman Jakobson), Deride (Jacques Derrida), de Mana (Paul de Man), Liotara (Jean-François Lyotard), Fukoa (Michel Foucault), Deleza (Gilles Deleuze) i dr. Ovde smo i te kako svesni činjenice koliko je jednostavno skrenuti u neku vrstu transcendentalizma i dodeliti jeziku mesto koje bi bilo blisko onom koje mu možda idealizam dodeljuje. Jednako kao zamke se mogu tumačiti i racionalističke, empirijske i ekspresivne dimenzije jezika. Svedočanstvo o ovome pronalazimo i kod Čarlsa Tejlora (Charles Taylor), koji u svojoj publikaciji *Jezička životinja* skreće pažnju, između ostalog, upravo na istorijski razvitak i svojevrstu klackalicu različitih pogleda, razumevanja i razmatranja jezika, a koji mahom svi redom previđaju značaj priče. Za Tejlora, „putem priče mi pronalazimo ili osmišljavamo podnošljive načine življenja života u vremenu“ (Taylor 2016: 319). Ipak, zauzeti neku od ranijih pozicija ovde za nas više ne znači i načiniti grešku u uobičajenom, a mogli bismo reći i vulgarno razumljenom poimanju para ispravnosti i pogreške. Stranputica bi se primarno sastojala u davanju glavne reči narativu iz kojeg se želi poći, bez uvažavanja drugih, kao i svesti o vlastitoj kontingenciji.

Osnovna ideja ovog rada je ta da se pokaže fundamentalna narativnost svakog jezičkog događanja. To znači sledeće: ukoliko ima *bilo kakvog događanja*, ono je, pre svega, dato jezički i pripovedno, odnosno, narativno. Iako se s pravom može govoriti o „totalizujućoj moći jezika“ još kod Gorgije, rečima Vilhelma Šapa i Rolana Barta, kojima ovaj rad duguje neizmerno mnogo, dalo bi se reći da „nemamo čoveka bez priče“ (Schapp 2012: 100), odnosno, da čovek ne postoji bez jezika i da on kao entitet nikada nije dat vanjezički. Jezik, a mi bismo dopunili – narativ – uslov je mogućnosti pojavljivanja čoveka, u bilo kojoj formi ili smislu, kao i bilo čega drugog. Jezik, to jest, narativ definiše čoveka, a ne obrnuto. Čovek

---

² „Nema sumnje da je u Francuskoj prvi Malarme uvideo i predvideo u potpunosti nužnost da se namesto osobe za koju se do tada smatralo da je vlasnik jezika, stavi sam jezik; za Malarme, kao i za nas, jezik je taj koji govori, ne autor; pisati znači dostići, kroz prethodnu impersonalnost – koju ni u jednom trenutku ne možemo prepoznati kao kastrirajuću „objektivnost“ kojoj stremi romanopisac realista – onu tačku u kojoj je na „delu“ ne „ja“, već jedino jezičke funkcije [...]“ (Barthes 1989a: 53).

ne prethodi jeziku, odnosno, pričama, već je takođe manifestacija određenog pripovednog sklopa i mreže, kao dato narativno čvorište. U tom smislu, bilo koje određenje čoveka, koje bi pružile antropologija, biologija, filozofija, psihologija, ili bilo koja druga naučna disciplina, moguće je samo na temeljima pojedinih pripovednih horizonata, tj. narativnom konstelacijom koja na takav način tematizuje i eksplicira instancu nazvanu „čovek“. Na tom tragu, Fuko u *Rečima i stvarima*, posebno u odeljku naslovljenom *Antropološki san*, vrši svojevrstnu dekonstrukciju uobičajenih određenja i tumačenja čoveka. Za Fukoa je jasno da su ranije postojala ljudska bića kao takva, ali ne i čovek u modernom smislu, a tu je „analitika konačnosti“ krucijalna. Pri opisu moderne *epistémé*, Fuko podvlači da unutar nje čovek igra dvostruku ulogu: on je osnov svakog pozitiviteta, dok je istovremeno i onaj koji je „prisutan [...] u elementu empirijskih stvari“ (Fuko 1971: 383). Ovo je u srži ničeanski gest i argumentacija, ali ono što je za nas značajno je to što se ispostavlja da je *epistémé* jedne epohe u krajnjem izraženo različitim diskurzivnim (jezičkim) formacijama, što je komplementarno sa ovde sprovedenim istraživanjima, gde se ukazuje na nezaobilaznost jezičke podloge. Drugim rečima, to znači i da najpre jezik tj. narativ govori o jeziku, odnosno, narativima. Ukratko: *priče pričaju priče*. Između ostalih, tu je i ona *o pričama*, a nju upravo imamo priliku da ekspliciramo i čujemo.

Ukoliko jezik nije puki medijum prenošenja informacija, niti je primarno ljudski izum, teško bi se moglo govoriti o subjektivnosti kao mestu na kojem je jezik lokalizovan. Jezik je taj koji, pre svega, omogućuje i pruža te instance i toponime. Deridin čuveni, ali ništa manje ozloglašeni proglas da „nema ništa osim teksta“ [*il n'y a pas de hors-texte*] (Derrida 1976: 158) usmeren je na uporedivu pretenziju da se ukaže na nemogućnost razlikovanja spoljašnjeg od unutrašnjeg. Derida ne proglašava sve jezikom, kako se navedena rečenica neretko pogrešno interpretira, već ukazuje na svojevrstne „pukotine“ jezika, koje bivaju uočljive pri svakom pokušaju gradnje odnosa smisla i referencije. U skladu sa onim kako mi razumevamo priče (narrative), kao osnovne jedinice jezika, sam gest dekonstruisanja jednako bi počivao na jezičko-pripovednim osnovama. To ne podrazumeva ujedno i nekompatibilnost dekonstrukcije i narativnog metoda, već najpre jedan odnos uzajamnog nadopunjavanja. Narativni metod je u svom osnovnom karakteru dekonstruktivistički, ali dekonstrukcija nije ništa manje zavisna od specifične narativne konstelacije. U tom smislu, ispravno bi bilo primetiti i to da unutrašnja logika postojećih narativa diktira takođe i značaj priče o narativnom metodu, koju ovim radom pokušavamo da prezentujemo. Ukoliko ima ulančavanja i nadovezivanja, onda uvek imamo posla sa *pričama* koje se nadovezuju na druge

priče. To znači da je recepcija narativa uvek i sama narativna. Pričom o narativnom metodu pokušano je ukazivanje na to da je meta-narativno, trans-narativno i trans-kontekstualno, zapravo, uvek narativno i kontekstualno. Iz tog razloga, o narativnom metodu ne možemo govoriti nikako drugačije nego kao o priči među drugim pričama. Jedna od njenih tema je i ta da pokaže da jezik neprestano prati vlastiti zahtev za polisemijom. To znači i da mnoštvo naracija podrazumeva mnoštvo glasova i metoda. Zbog toga je u samom radu, u više navrata, insistirano na tome da narativni metod ne može biti shvaćen drugačije nego kao sinkretički amalgam različitih metoda, koje u radu pobrojane filozofske discipline i modeli demonstriraju. U tom smislu, nijedan filozofski ili naučni metod, kao ni disciplina, ne mogu biti proglašeni za u potpunosti opsoletne i prevaziđene. Oni imaju svoje mesto barem unutar vlastitog pripovednog horizonta, ukoliko se on sa drugim narativima ne odmerava, ili odbija da se upusti u bilo kakve vrste odnošenja i koalicija. To samo po sebi može biti i te kako problematično, pogotovo ako ti narativi imaju pretenzije na sveobuhvatnost, te time, ne slušajući šta druge priče imaju da saopšte, tvrde ili zahtevaju svoj primat. U svakom slučaju, opseg primene različitih filozofskih ili naučnih metoda nikako nije zanemarljiv i može se smatrati neodgovarajućim samo ukoliko se pokuša prekoračenje, gde jedna priča ili narativna konstelacija, sa svojom specifičnom unutrašnjom logikom i pravilima, pokušava da se primeni trans-narativno. Ako narativni metod na nešto cilja to je da ukaže da je despotizam određenih narativa, koji pokazuju represivne karakteristike, suštinski neodrživ. Pomak koji se nadamo da narativni metod pravi je taj da ostalim pričama, u čistom pripovednom mnoštvu, može pružiti jasnu svest o vlastitim narativnim karakteristikama. Priznanje da narativni metod ne može gajiti iluzije o sopstvenoj nemetafizičnosti nije i povod da se na mala vrata ponovo vrata one pripovesti koje insistiraju na svojoj ekskluzivnosti i smatraju svoje sadržaje uvek i za svagda istinitim i primenjivim.

Ipak, da narativi konstantno vrše međusobne razmene jezičko-pripovednih slojeva, više je nego jasno. S tim u vezi, želeli bismo da u ovom tekstu govorimo o dva narativna nivoa, načelno obrađujući tri narativne celine, a koristeći se trećim narativnim nivoom (kao, opet, zasebnom celinom) – nivoom kojim je, u ovom konkretnom slučaju, omogućen i sproveden sam ovaj govor, kao pripovest. O čemu se radi? Naime, prvi nivo bi zahvatao sferu onoga što je u istoriji misli označeno matematičkim diskursom. Za paradigmatičnog predstavnika uzeta je oblast statistike i kombinatorike, sažeta u modelu nazvanom „lanci Markova“. Taj matematički model prvi je opisao Andrej Andrejevič Markov, 1907. godine, u delu „Istraživanje o značajnom slučaju zavisnih opita“. Drugi narativni nivo bi

predstavljala oblast za koju bi se najpre moglo reći da potpada pod sferu književnosti (mada će se ubrzo videti da je ta odredba suštinski nedovoljna i, u izvesnom smislu, neodgovarajuća u celini). Tu je odabir pao na dve Borhesove priče: „Tlen, Ukbar, *Orbis Tertius*“, kao i „Vrt sa stazama koje se računaju“. Treći narativni nivo je onaj filozofskog angažovanja. To je sam ovaj tekst, kao jezički proces i varijacija priče o pričama, što ne znači da postoji originalna takva priča, već se time ukazuje upravo na to da je svaka priča krajnje partikularna, kontingentna i nepoopštiva. Jednu priču ne možemo ponoviti dva puta, na način da ona ostane identična – njeno ponavljanje je uvek shvaćeno kao ponavljanje razlike. Samo na taj način može biti do kraja eksplicirano zbog čega se insistira na čistom mnoštvu kontingentnih, partikularnih i nepoopštivih priča, jednako kao i na autentičnijem razumevanju jezika. To područje je potrebno razmotriti u širem smislu od onog koji mu tzv. „pozitivne nauke“ lingvistike ili naratologije dopuštaju. Jezik nije (samo) medijum za prenošenje informacija, već fundamentalni činilac svakog mogućeg iskustva i strukture stvarnosti. Ni o čemu ne možemo položiti račun, a da to ne činimo jezički, a što znači: narativno. Heraklitovski rečeno: jezikom, tj. narativom nikada ne možemo zagaziti dva puta u istu priču. Uvek je na delu dalja (re)deskripcija. U tom smislu, jezik teško može sebe uzeti kao predmet laboratorijske analize, jer su produkti takvih istraživanja uvek i sami pruženi jedino pripovedno-jezički. S tim u vezi, Rikerova (Ricoeur) tendencija da književnost uzima kao „široko rasprostranjenu laboratoriju za misaone eksperimente“ (Ricoeur 1992: 148) bila bi u neku ruku promašena iz vizure narativnog metoda, jednako kao i njegova dinamika trostrukog *mimesis*-a, sprovedena u studiji *Vreme i priča*. Naime, s obzirom da Riker suštinski razdvaja svet teksta (književnosti) od sveta čitaoca, odnosno, pred-narativni proces (*mimesis I*) od „poetske kompozicije“ (*mimesis II*, oblast fikcije) (Riker 1993: 87), za njega narativ uvek ostaje na neki način zavisen od pred-pripovedne strukture iskustva, tj. onoga što se uobičajeno podrazumeva i imenuje „životom“. Narativnim metodom dolazimo do uvida da je pomenuta pred-pripovedna struktura uveliko pružena upravo jezikom, odnosno, određenim narativnim horizontom.

MATEMATIČKI MODEL „LANACA MARKOVA“

No, vratimo se našem prvom narativnom nivou, matematičkom modelu lanaca Markova. Taj primer nam može pomoći da uvidimo istovremeni hod i rad jezika (shvaćenog u njegovoj autentičnijoj formi, kao čisto mnoštvo kontingentnih priča, što nam sam ovaj rad i donosi), gde se ne može insistirati na prvotnosti, ali ni na banalnom egalitarizmu. Diskurs matematike jednako je konstitutivan i

konstituišući za sferu onoga što se može podvesti pod pripovedno u uobičajenom smislu. Za to se model lanaca Markova može iskoristiti. Bazična ideja iza ovog matematičkog modela, koji je usmeren prvenstveno na oblasti statistike, verovatnoće i kombinatorike, jeste da pokaže kako su skorašnji događaji presudni za formiranje budućih, ali da čitava istorija sleda nekog događanja nije u potpunosti determinišuća za ono što će neposredno uslediti. Svoj opseg primene ovaj matematički model pronalazi u sferama, ekonomije, biologije, psihologije, itd., ali je nama ovde posebno interesantna njegova mogućnost implementiranja u sam metod naracije. Naime, s obzirom da se, prema lancima Markova, budućnost ostavlja krajnje otvorenom i kontingentnom, odnosno, nezavisnom od prethodno sedimentiranih pripovednih slojeva, to u potpunosti korelira sa onim na šta narativni metod neprestano ukazuje: nemogućnost da se bilo koja jezičko-pripovedna tvorevina ukroti do te mere da njena dalja ulančavanja i geneze postanu krajnje predvidive i nužne. Budući jezičko-narativni ishodi ostaju fundamentalno van domašaja u svom totalitetu, što bi moralo podrazumevati ostavljanje otvorenom i mogućnosti da struktura linearno, ili bilo kako drugačije shvaćene temporalnosti, zavisi od date pripovedne postavke. Ukoliko nemamo nikakve garancije toga kako će izgledati buduće priče, odnosno, kako će se jezik dalje konfigurisati, utoliko nam konačni narativni ishodi nikada nisu u potpunosti dati:

Lanac Markova je produkt idealne proračunavajuće mašine poznate kao automat konačnih stanja. Mašina prolazi kroz određeni broj stanja, proizvodeći simbol u svakom tom stanju: reč je o sintagmatskoj mašini koja ide od položaja do položaja generišući linearnu, površinsku strukturu rečenice, kombinujući dve ose izbora (vertikalna paradigma) i postavljanja (horizontalna sintagma). Ukoliko dodamo meru verovatnoće pojavljivanja svakog simbola, imamo model gramatike, koji je model izvršavanja: saopštava nam kako govornik proizvodi rečenice i organizuje njihovu površinsku strukturu. [...] Kada izgovorim rečenicu, izbor prve reči je u potpunosti slobodan (svako 'stanje' mašine generiše reč), druga reč je data u okvirima prve, i tako dalje, sve dok ne stignemo do poslednje reči, koja je maksimalno ograničena, bilo sintaksički ili semantički. Kada sam proizveo niz reči 'Ponos dolazi pre ...' [ili, prilagođeno našem podneblju, npr. 'Kao grom iz vedra ...', prim. prev.], postoji malo neizvesnosti kako će se rečenica završiti (Lecerle 2002: 94).

Sama činjenica da se napretkom (koje je, suštinski, jezičko prodiranje), sužava izbor mogućnosti koju ćemo reč ili rečenicu koristiti, sugerise nam da ništa, *osim određenog narativa*, ne može sprečiti variranje koje bi iskakalo iz uobičajenog. To znači da je jezik u stanju da prekorači vlastite kompulzivnosti – jedino tako možemo dosledno pratiti i ovaj matematički koncept, prema kojem je

dalje narativno manifestovanje u potpunosti partikularno i kontingentno, iako određena „blizina“ nekoj narativnoj skupini u bitnom određuje kako će se narativi dalje kreirati i eksternalizovati. Jedan od upečatljivih primera koji nam ovde može poslužiti je i igra u kojoj učesnici, naizgled nasumično, dopisuju naizmenično reči na papir, praveći neku priču koja, opet, samo na prvi pogled, nema nikakvog smisla. Tu na delu imamo ono što bi se, na tragu hermeneutičkog „stapanja horizonata“ (*Horizontverschmelzung*) moglo nazvati „stapanje priča“ (*Geschichtenverschmelzung*). Sami učesnici igre, na osnovu svog predašnjeg pripovednog horizonta, upisuju reči koje njima, u tom trenutku, imaju najviše smisla. Svaki od učesnika ima određenu ideju (iako u tom momentu nejasnu) toga u kom smeru priča treba da ide, kako treba da se razvija, o čemu u njoj treba da se radi i na osnovu toga i vrši izbor naredne reči. Uslovno rečeno zabavan deo nastaje upravo zbog toga što svaka individua ponaosob ima različite ideje i predstave toga kako priča treba i kako će se, eventualno, razvijati.

Svakako bi trebalo da bude jasno da se matematičkom koncepcijom poput lanaca Markova ne postulira nikakav konačni mehanizam narativno-jezičkog operisanja, iako variranje jezika kroz priče, po tom modelu, može poslužiti kao određeni egzemplar. U tom smislu, mi ne možemo naprosto doneti odluku i proizvoljno akcentovati da je prilaz području i oblasti matematičkog naprosto jezički dat, jer bismo u tom slučaju izneverili neke od osnovnih postavki narativnog metoda. Ono što možemo da učinimo jeste da pokažemo „dvosmernost“ autentično shvaćenog jezika: jezik matematike i matematika jezika neprestano se nadopunjuju u katkad slobodnoj, a katkad strogo kontrolisanim pravilima vođenoj igri, u okviru date narativne konstelacije. U tom smislu, lanci Markova kao jezičko-matematički i matematičko-jezički model, pomažu nam da utvrdimo jedno moguće manifestovanje i pojavljivanje unutrašnje logike koju je data pripovedna mreža kadra da isporuči. Unutar te logike, moguće je utvrditi skup pravila koja važe na području neke pripovedne konstelacije. Međutim, to ne znači da je skup tih pravila primenjiv u svakoj jezičkoj instanci, trans-narativno ili meta-narativno, kao što je već napomenuto. On je usko vezan za datu priču u kojoj se pojavljuje i stoga je narativno odmeravanje i „nivelisanje“ moguće samo u slučaju konkretne jezičke razmene između priča koje sebi uzimaju iste teme. Šta to, određenije, znači? Ukoliko imamo posla sa radom jezika koji isporučuje narativ na određeni način, drugi narativi mogu biti pozitivno ili negativno valorizovani u skladu sa pravilima igre koju pripovesti same sebi propisuju. Drugim rečima, ne možemo očekivati da igramo košarku po pravilima tenisa, ukoliko smo se unapred saglasili da nam je jedna od tih igara u prvom planu. Isti je slučaj i sa naukama: nezahvalno je

procenjivati rezultate jedne discipline ili oblasti ljudskog saznanja pravilima koje postavlja druga disciplina. Tako, na primer, filozofski diskurs i njegovi narativi ni na koji način nisu dužni da polažu račun onome što se u današnjem svetu podrazumeva pod „prirodno-naučnim“ istraživanjima. Takođe važi i u obrnutnom smeru. Ali, u istom smislu u kojem nije uputno praviti kvalitativne rezove i procene, možda je jednako problematično apsolutno razdvajanje ovih oblasti, ukoliko nas to vodi u smerovima autistične i idiosinkratične zatvorenosti za komunikaciju i saradnju sa drugim narativnim postvarenjima. Bilo kako bilo, način na koji će priče međusobno komunicirati ili izbegavati interakciju, zavisi prvenstveno od šire konstelacije, čije su one (priče), uslovno rečeno, podskup. Naglašava se da je to uslovno rečeno iz prostog razloga što do bilo kakvog saodnošenja ne mora nužno dolaziti, kao i zbog toga što svaki podskup ima potenciju da postane konstelacija za sebe, to jest, on svakako već jeste određeni „skup“ i jezički sklop koji funkcioniše samostalno i nezavisno. Isto tako bi trebalo voditi računa i o tome da „mali“ i „veliki“ narativi zadužuju svoje prideve kao kvantitativne predznake samo u sklopu narativne skupine koja o njima pokušava da položi račun.

Iako izuzetno interesantnim i potentnim za naša istraživanja, matematički model lanaca Markova mora biti uzet najpre kao *samo jedan u nizu* narativnih postvarenja. On ne može biti hipostaziran kao nezavisan od pripovednog sloja koji to postvarenje i generiše. Drugim rečima, ukoliko se fokusiramo samo na detalje nekog matematičkog ili drugog naučnog diskursa, možemo ispustiti iz vida našu fundamentalnu zapletenost u priče. Ukoliko dozvolimo da nas sadržaji bilo kojih narativa i njihovih konstelacija uvuku i aproprišu do te mere da više nismo u stanju da naslutimo čista narativna mnoštva i njihove kontingencije, na pragu smo da iznova propustimo da primetimo da jezik iznosi na videlo u prvom redu jezičko-narativne sile. Njihov karakter treba najpre shvatiti kao *ludički*, što znači da bi „igrivost“ jezika, odnosno, priča sa samim sobom, trebalo shvatiti krajnje ozbiljno.

NARATIVNI SLOJ KNJIŽEVNOG

Na tom putu nam od pomoći jednako može biti i narativni nivo koji u sebe svrstava ono što nazivamo, tj. podrazumevamo pod književnošću. Kao primer razmena različitih pripovednih nivoa, za ovu priliku odabrali smo dve Borhesove priče. Prva od njih nosi naziv „Tlen, Ukbar, *Orbis Tertius*“, kao što je u uvodnom delu izlaganja napomenuto. U njoj Borhes piše iz prvog lica i obrađuje pregršt tema, od kojih su Barklijev (Berkeley) idealizam, Sapir-Vorfova (Sapir-Whorf) hipoteza, različite razrade idealizma, materijalizma, solipsizma, mogućnosti i dometa

metafizike, relativizma, pitanje odnosa jezika i misli, itd. samo neke od upadljivo filozofskih. Aleksijus Majnong (Alexius Meinong), Bertrand Rasel (Bertrand Russell), Spinoza, Hans Fajinger (Hans Vaihinger), Artur Šopenhauer (Arthur Schopenhauer), Zenon, Lajbnic (Leibniz), Hjum (Hume), pomenuti su, ili su neke njihove ideje više ili manje eksplicitno iskorišćene i obrađene. Istovremeno se u priči prepliću narativi književnosti, matematike, književne kritike, problema autora, i drugi. Ono što je za nas posebno interesantno je nagoveštaj ideje da je svaki narativ, smatrao se on fikcijom ili stvarnošću, potencijalni nosilac jednog sveta, posve drugačijeg od ostalih. Striktni zakoni koji su na snazi u jednoj narativnoj tvorevini, možda neće biti važeći u drugoj, i obrnuto. Na narativnu mnoštvenost više nego eksplicitno je ukazano:

[K]o su, zapravo, izumitelji Tlena? Množina se ovde ne može izbeći, budući da je pretpostavka o jednom jedinom izumitelju – o kakvom beskonačnom Lajbnicu koji bi delao usred tame, skrušeno – jednodušno odbačena. Neki stoje na stanovištu da je taj *brave new world* delo nekakvog tajnog udruženja astronoma, biologa, inženjera, metafizičara, pesnika, hemičara, algebrista, moralista, slikara, geometara... koje sve predvodi kakav mračni genije. Iako mnogi pojedinci vladaju posebnim disciplinama, mnogo se ređe nailazi na sposobnost izmišljanja, pogotovu kad se izmišljanje mora podvrgnuti strogo sistematizovanom planu. Taj plan je toliko opsežan da doprinos svakog pisca ispada bezmerno mali. U početku se verovalo da je Tlen puki kaos, neodgovorna razuzdanost mašte; sada se zna da je u pitanju čitav kosmos, kojim upravljaju njegovi unutarnji, provizorno formulisani zakoni (Borhes 2018: 21-22).

Ova Borhesova priča vrvi od različitih referenci što na stvarne likove, događaje i teme, što na fiktivne, gde je posao odgonetanja gde šta pripada ne samo gotovo nemoguć, već i krajnje nezahvalan. Iz naše perspektive, ono što je važno i interesantno naglasiti je pretpostavljena moć jezika ne samo da opiše, već i konfigurise i rekonfigurise svetove. To je učinjeno nikako drugačije do narativno.

Druga Borhesova priča „Vrt sa stazama koje se račvaju“, ništa manje je interesantna i inspirativna za narativni metod. Ako smo u prethodnoj Borhesovoj priči imali priliku da svedočimo vaskolikom prostranstvu narativnih nivoa – od filozofije, preko književnosti, pa sve do matematike, šta tek reći za „Vrt sa stazama koje se račvaju“? Discipline poput fizike, i njoj pripadajuće kvantne mehanike, u njoj pronalaze osnove i polazišta za mnoge teorije. Jedna od njih je i tzv. „Interpretacija mnoštva svetova“, po kojoj je univerzalna talasna funkcija objektivno stvarna i po kojoj suštinski nema njenog kolapsa. To znači da su svi mogući ishodi kvantnih merenja fizički ostvareni u nekom „svetu“ univerzuma:

U svim izmaštanim tekstovima, kad god se neki lik suoči s više mogućnosti, po pravilu se opredeljuje za jednu i odbacuje druge; u svom gotovo nerazmrsivom tekstu, Cui Pen se opredeljuje – i to u isti mah – za sve mogućnosti. Na taj način on *stvara* različite budućnosti i različita vremena, koji se takođe umnožavaju i računaju. Otuda protivrečnosti u romanu. Fang, na primer, poseduje jednu tajnu; neki neznanc mu zakuca na vrata; Fang odlučuje da ga ubije. Naravno, postoji više mogućih raspleta: Fang može da ubije uljeza, uljez može da ubije Fanga, obojica mogu da se spasu, obojica da poginu, itd. U delu Cui Pena svi se ti raspleti dešavaju; svaki predstavlja polazište za naredna račvanja (Borhes 2018: 92-93).

Razume se, *istovremeno*, „Vrt sa stazama koje se računaju“ je više nego relevantan i u filozofskim okvirima. Poznato je Delezovo korišćenje ove priče u svrhu ilustrovanja Lajbnicovog koncepta mnoštva nemogućih svetova koji postoje simultano, kao i problem budućih kontingencija.

Ovde vidimo više nego upadljive primere onoga što smo u radu označavali kao „narativna preliivanja“, „odnošenja“ i „ulančavanja“. Diskursi filozofskog, naučnog, književnog, umetničkog, teško da se mogu strogo odvojiti i demarkirati. Takođe bi u potpunosti bio retrogradni potez ukazivanje na primat bilo kojeg od njih. To nam, između ostalog, pokazuje i sam narativni metod.

Na kakvu će recepciju naići ova priča o narativnom metodu, takođe je suštinski zavisno od pripovednih konteksta, odnosno horizonata onih priča (kao narativnih čvorišta onoga što uobičajeno nazivamo subjektivnošću) sa kojima priča o narativnom metodu ulazi i u nekakvo sa-odnošenje. To znači da je način na koji bilo ko od potencijalnih čitalaca recipira ovu priču o narativnom metodu zavisno od postojećeg vlastitog pripovednog horizonta. Bilo da ona postane u bilo kom smislu nekome važna, interesantna, prijemčiva, smisljena, ili pak u potpunosti periferna, besmislena i nevažna, svoj takav status zadužuje samo na osnovu narativne konstelacije kojoj zajednički pripadamo ili ne pripadamo. Ukratko, uslov mogućnosti da sebi ili drugome kažemo: „Ja nemam pojma šta ovaj čovek priča, radi, ili stvara“, ili, pak „Ja ne razumem na šta je ciljano ovom slikom, filmom, ili naučnom hipotezom“, ili „Ovo je krajnje zanimljivo štivo“ – bilo koji od tih iskaza dat je upravo narativnim slojem, mrežom ili konstelacijom u koju smo svi zajedno, manje ili više zapleteni. Na našim ovde uzetim primerima se nadamo da smo pokazali da je uslov mogućnosti, iako smo se na njega više puta pozivali, krajnje neuhvatljiv.

Nemanja Mičić

THE OUTLINES OF THE NARRATIVE METHOD

Summary

The primary aim of this paper is to outline the so-called “narrative method”, understood as a heuristic device that helps to elucidate and analyze every type of linguistic event. Accordingly, it should be also kept in mind at all times that “an event” for us is comprehended as something that is always bound to language and stories – there is no way out of language or stories. They are the primary constituents of the structure of our reality, as well as the source for understanding something as reality (or fiction). The results of implementing the narrative method on different disciplines and sciences are multiple, even though the basic outcome is essentially connected to elucidating the fundamental narrativity of various language configurations. What also stems from this is the insight that we are always dealing with the pure multiplicity of contingent stories. The first part of the text examines the legitimacy of such a method. It also points out the underlying premises on which the narrative method is set forth. The second part of the text demonstrates some of the examples which can be read as constitutive for profiling thus explicated method of narration.

Keywords: narration, narrative, method, philosophy, language, multiplicity, contingency, stories

LITERATURA

- Barthes, Roland (1989a), *The Death of the Author*, u: *The Rustle of Language*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Barthes, Roland (1989b), *Writers, Intellectuals, Teachers*, u: *The Rustle of Language*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Borhes, Horhe Luis (2018), *Tlen, Ukbar, Orbis Tertius*, u: *Maštarije*. Beograd: Laguna.
- Borhes, Horhe Luis (2018), *Vrt sa stazama koje se račvajaju*, u: *Maštarije*. Beograd: Laguna.
- Derrida, Jacques (1976), *Of Grammatology*, Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Fuko, Mišel (1971), *Riječi i stvari*, Beograd: Nolit.
- Lecerle, Jean-Jacques (2002), *Deleuze and Language*. New York: Palgrave Macmillan.
- Ricœur, Paul (1992), *Oneself as Another*, Chicago: The University of Chicago Press.
- Riker, Pol (1993), *Vreme i priča*, Novi Sad: IKZS.

Schapp, Wilhelm (2012), *In Geschichten verstrickt. Zum Sein von Mensch und Ding*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann GmbH.

Taylor, Charles (2016), *The Language Animal. The Full Shape of the Human Linguistic Capacity*. Cambridge, Massachusetts, and London, England: The Belknap Press of Harvard University Press

